

**CARTA EUROPEANA A LIMBILOR
REGIONALE SAU MINORITARE (ste. 148 – 1992)^x**

PREAMBUL

Statele membre ale Consiliului Europei, semnatare ale prezentei Carte,

Considerand ca scopul Consiliului Europei este realizarea unei uniuni mai stranse intre membrii sai, indeosebi pentru salvagardarea si promovarea idealurilor si principiilor care constituie patrimoniul lor comun;

Considerand ca protectia limbilor regionale sau minoritare istorice din Europa, dintre care unele risca, in decursul timpului, sa dispara, contribuie la mentinerea si dezvoltarea traditiilor si a bogatiei culturale a Europei;

Considerand ca dreptul de a folosi o limba regionala sau minoritara in viata privata si publica reprezinta un drept imprescriptibil, in conformitate cu principiile cuprinse in Pactul international relativ la drepturile civile si politice al Natiunilor Unite, si in conformitate cu spiritul Conventiei pentru apararea drepturilor omului si a libertatilor fundamentale a Consiliului Europei;

Luand in considerare activitatea realizata in cadrul C.S.C.E. si in special Actul final de la Helsinki din 1975 si documentul reuniunii de la Copenhaga din 1990;

Subliniind valoarea interculturalitatii si a plurilingvismului, si considerand ca protectia si incurajarea limbilor regionale sau minoritare nu trebuie sa se faca in detrimentul limbilor oficiale si a necesitatii de a le insusi;

Constiente de faptul ca protectia si promovarea limbilor regionale sau minoritare in diferite tari si regiuni ale Europei reprezinta o contributie importanta la construirea unei Europe bazata pe principiile democratiei si ale diversitatii culturale, in cadrul suveranitatii nationale si al integritatii teritoriale;

Tinand seama de conditiile specifice si de traditiile istorice proprii diferitelor regiuni ale statelor Europei;

Au convenit asupra celor ce urmeaza:

PARTEA I

DISPOZITII GENERALE

ARTICOLUL 1

Definitii

In sensul prezentei Carte:

- a. prin expresia “limbi regionale sau minoritare” se inteleg limbile:
 - i. folosite in mod traditional intr-o anumita zona a unui stat de catre cetatenii acelui stat care constituie un grup numeric inferior restului populatiei statului; si
 - ii. diferite de limba (-ile) oficiala (-ale) a (ale) acelui stat; ea nu include nici dialectele limbii (-ilor) oficiale a (ale) statului, nici limbile migrantilor;

^x Adoptata la Strasbourg la 5 noiembrie 1992. A intrat in vigoare la 1.03.1998.
Romania a semnat Carta la 17 iulie 1995.

b. prin “zona in cadrul careia o limba regionala sau minoritara este folosita” se intelege aria geografica in care aceasta limba reprezinta modul de exprimare al unui numar de persoane justificand adoptarea a diferite masuri de protectie si de promovare prevazute prin prezenta Carta;

c. prin “limbi non-teritoriale” se inteleg limbile folosite de cetatenii unui stat care sunt diferite de limba (-ile) folosita (-ite) de restul populatiei statului, dar care, desi folosite in mod traditional pe teritoriul statului, nu pot fi asociate cu o anumita arie geografica a acestuia.

ARTICOLUL 2

Angajamente

1. Fiecare Parte se angajeaza sa aplice prevederile Partii II la ansamblul limbilor regionale sau minoritare folosite pe teritoriul sau, care corespund definitiilor din articolul 1.

2. In ceea ce priveste orice limba indicata in momentul ratificarii, al acceptarii sau al aprobarii, in conformitate cu articolul 3, fiecare Parte se angajeaza sa aplice un minimum de trezeci si cinci de paragrafe sau alineate selectate dintre prevederile Partii III a prezentei Carte, dintre care cel putin trei selectate din fiecare din articolele 8 si 12 si unul (cel putin) din fiecare din articolele 9, 10, 11 si 13.

ARTICOLUL 3

Modalitati

1. Fiecare stat contractant trebuie sa specifice in instrumentul sau de ratificare, de acceptare sau de aprobare fiecare limba regionala sau minoritara, sau fiecare limba oficiala mai putin raspandita pe ansamblul sau pe o parte a teritoriului sau, la care se aplica paragrafele selectate in conformitate cu paragraful 2 al articolului 2.

2. Orice Parte poate, in orice moment ulterior, sa notifice Secretarului general ca accepta obligatiile decurgand din prevederile oricarui alt paragraf al Cartei care nu fusese specificat in instrumentul de ratificare, de acceptare sau de aprobare, sau ca va aplica paragraful 1 al prezentului articol altor limbi regionale sau minoritare sau altor limbi oficiale mai putin raspandite pe ansamblul sau pe o parte a teritoriului sau.

3. Angajamentele prevazute in paragraful precedent vor fi considerate parte integranta a ratificarii, a acceptarii sau a aprobarii si vor avea aceleasi efecte cu incepere de la data notificarii lor.

ARTICOLUL 4

Regimuri de protectie existente

1. Nici o prevedere a prezentei Carte nu poate fi interpretata ca o limitare sau derogare de la drepturile garantate prin Conventia europeana a drepturilor omului.

2. Prevederile prezentei Carte nu aduc atingere prevederilor mai favorabile care reglementeaza situatia limbilor regionale sau minoritare, sau statutul juridic al persoanelor apartinand minoritatilor, existente deja intr-un Stat Parte sau care sunt prevazute de acordurile internationale bilaterale sau multilaterale pertinente.

ARTICOLUL 5

Obligatii existente

Nici o prevedere a prezentei Carte nu va putea fi interpretata ca implicand dreptul de a angaja o activitate sau de a realiza o actiune ce contravine scopurilor Cartei Natiunilor Unite sau altor obligatii de drept international, inclusiv principiului suveranitatii si integritatii teritoriale a statelor.

ARTICOLUL 6

Informare

Partile se angajeaza sa vegheze ca autoritatile, organizatiile si persoanele interesate sa fie informate asupra drepturilor si obligatiilor stabilite prin prezenta Carta.

PARTEA II

Obiective si principii urmarite in conformitate cu paragraful 1 si 2 al articolului 2

ARTICOLUL 7

Obiective si principii

1. In ceea ce priveste limbile regionale sau minoritare, in zonele in care aceste limbi sunt folosite si in functie de situatia fiecarei limbi, Partile isi intemeieaza politica, legislatia si practica pe urmatoarele obiective si principii:

- a. recunoasterea limbilor regionale sau minoritare ca o expresie a bogatiei culturale;
- b. respectarea ariei geografice a fiecarei limbi regionale sau minoritare, in asa fel incat diviziunile administrative existente sau noi sa nu constituie un obstacol pentru promovarea respectivei limbi regionale sau minoritare;
- c. necesitatea unei actiuni hotarate pentru promovarea limbilor regionale sau minoritare in vederea salvagardarii lor;
- d. facilitarea si/sau incurajarea folosirii oral sau si in scris, a limbilor regionale sau minoritare, in viata publica sau in viata privata;
- e. mentinerea si dezvoltarea relatiilor, in domeniile prevazute in prezenta Carta, intre grupurile folosind o limba regionala sau minoritara si alte grupuri ale aceluiasi stat ce vorbesc o limba practicata intr-o forma identica sau apropiata, ca si stabilirea de relatii culturale cu alte grupuri din respectivul stat folosind limbi diferite;
- f. stabilirea de forme si mijloace adecvate de predare si studiere a limbilor regionale sau minoritare, la toate nivelurile corespunzatoare;
- g. stabilirea de mijloace permitand celor ce nu vorbesc o limba regionala sau minoritara si care locuiesc intr-o arie unde aceasta limba este folosita sa o invete, daca doresc acest lucru;
- h. promovarea studiilor si a cercetarilor in domeniul limbilor regionale sau minoritare in universitati sau institutii echivalente;
- i. promovarea unor forme corespunzatoare de schimburi transnationale, in domeniile prevazute de prezenta Carta, pentru limbile regionale sau minoritare folosite intr-o forma identica sau apropiata in doua sau mai multe state.

2. Partile se angajeaza sa elimine, daca nu au facut-o deja, orice distinctie, excludere, restrictie sau preferinta nejustificata relativa la folosirea unei limbi regionale sau minoritare si avand drept scop

descurajarea sau punerea in pericol a mentinerii sau dezvoltarii acesteia. Adoptarea de masuri speciale in favoarea limbilor regionale sau minoritare, destinate sa promoveze egalitatea intre vorbitorii acestor limbi si restul populatiei, sau urmarind sa tina seama de situatiile lor specifice, nu este considerata ca un act de discriminare fata de vorbitorii limbilor mai raspandite.

3. Partile se angajeaza sa promoveze, prin masuri corespunzatoare, intelegerea reciproca intre toate grupurile lingvistice ale tarii, indeosebi actionand in asa fel incat respectul, intelegerea si toleranta fata de limbile regionale sau minoritare sa figureze printre obiectivele educatiei si instruirii desfasurate in tara, si sa incurajeze mijloacele de comunicare in masa sa urmareasca acelasi obiectiv.

4. In determinarea politicii fata de limbile regionale sau minoritare, Partile se angajeaza sa ia in considerare necesitatile si dorintele exprimate de grupurile ce folosesc aceste limbi. Ele sunt incurajate sa creeze, daca este necesar, organe cu rol consultativ asupra tuturor chestiunilor legate de limbile regionale sau minoritare.

5. Partile se angajeaza sa aplice, *mutatis mutandis*, principiile enumerate in paragrafele 1-4 de mai sus, la limbile non-teritoriale. Totusi, in cazul acestor limbi, natura si cuprinderea masurilor ce urmeaza a fi luate pentru a da efect prezentei Carte, vor fi determinate intr-o maniera flexibila, tinand seama de necesitati si dorinte, si respectand traditiile si caracteristicile grupurilor care folosesc limbile respective.

PARTEA III

Masuri in favoarea folosirii limbilor regionale sau minoritare in viata publica, ce urmeaza a fi adoptate in conformitate cu angajamentele asumate in virtutea paragrafului 2 al articolului 2

ARTICOLUL 8

Invatamant

1. In materie de invatamant, Partile se angajeaza, in ceea ce priveste zonele in care sunt folosite astfel de limbi, in functie de situatia fiecareia dintre aceste limbi si fara a aduce atingere limbii (-ilor) oficiale a (ale) statului:

a. i. Sa prevada desfasurarea unei educatii prescolare in limbile regionale sau minoritare respective; sau

ii. sa prevada desfasurarea unei parti substantiale a educatiei prescolare in limbile regionale sau minoritare respective; sau

iii. sa aplice una din masurile vizate la punctele i si ii de mai sus, cel putin elevilor ale caror familii o solicita si al caror numar este considerat suficient; sau

iv. daca autoritatile publice nu au competente directe in domeniul educatiei prescolare, sa favorizeze si/sau incurajeze aplicarea masurilor vizate la punctele i-iii de mai sus;

b. i. sa prevada desfasurarea unui invatamant primar in limbile regionale sau minoritare respective; sau

ii. sa prevada desfasurarea unei parti substantiale a invatamantului primar in limbile regionale sau minoritare respective; sau

iii. sa prevada, in cadrul invatamantului primar, ca predarea limbilor regionale sau minoritare respective sa faca parte integranta din programa de invatamant; sau

iv. sa aplice una din masurile vizate la punctele i-iii de mai sus, cel putin elevilor ale caror familii o solicita si al caror numar este considerat suficient;

c. i. sa prevada desfasurarea unui invatamant secundar in limbile regionale sau minoritare respective; sau

ii. sa prevada desfasurarea unei parti substantiale a invatamantului secundar in limbile regionale sau minoritare respective; sau

iii. sa prevada, in cadrul invatamantului secundar, predarea limbilor regionale sau minoritare ca parte integranta a programei de invatamant; sau

iv. sa aplice una din masurile vizate la punctele i-iii de mai sus, cel putin elevilor care o solicita – sau, daca este cazul, al caror familii o solicita – in numar considerat suficient;

d. i. sa prevada desfasurarea unui invatamant tehnic si vocational in limbile regionale sau minoritare respective; sau

ii. sa prevada desfasurarea unei parti substantiale a invatamantului tehnic si vocational in limbile regionale sau minoritare respective; sau

iii. sa prevada, in cadrul educatiei tehnice si vocationale, predarea limbilor regionale sau minoritare respective, ca parte integranta a programei de invatamant; sau

iv. sa aplice una din masurile vizate la punctele i-iii de mai sus cel putin elevilor care o solicita – sau, daca este cazul, ale caror familii o solicita – in numar considerat suficient;

e. i. sa prevada desfasurarea unui invatamant universitar si a altor forme de invatamant superior in limbile regionale sau minoritare; sau

ii. sa prevada studiul acestor limbi, ca disciplina a invatamantului universitar si superior; sau

iii. daca, in temeiul rolului statului in raport cu institutiile de invatamant superior, alineatele i si ii nu pot fi aplicate, sa incurajeze si/sau sa autorizeze crearea unui invatamant superior in limbile regionale sau minoritare sau a unor modalitati permitand studierea acestor limbi in universitate sau in alte institutii de invatamant superior;

f. i. sa ia masuri pentru organizarea de cursuri de educatie pentru adulti sau de educatie permanenta desfasurate in principal sau integral in limbile regionale sau minoritare; sau

ii. sa propuna aceste limbi ca discipline de educatie pentru adulti sau de educatie permanenta; sau

iii. daca autoritatile publice nu au competente directe in domeniul educatiei adultilor, sa favorizeze si/sau sa incurajeze predarea acestor limbi in cadrul educatiei pentru adulti sau al educatiei permanente;

g. sa ia masuri pentru asigurarea predarii istoriei si a culturii pe care limba regionala sau minoritara le exprima;

h. sa asigure pregatirea de baza si permanenta a cadrelor didactice necesare punerii in aplicare a acelor dintre paragrafele de la a. la g. acceptate de Parte;

i. sa creeze unul sau mai multe organe de control insarcinate sa urmareasca masurile adoptate si progresele realizate in directia instituirii sau a dezvoltarii predarii limbilor regionale sau minoritare si sa realizeze asupra acestor chestiuni rapoarte periodice care vor fi facute publice.

2. In materie de invatamant si in ceea ce priveste zonele altele decat cele in care sunt folosite in mod traditional limbile regionale sau minoritare, Partile se angajeaza sa autorizeze, sa incurajeze si sa creeze, daca numarul vorbitorilor unei limbi regionale sau minoritare o justifica, predarea in limba regionala sau minoritara, sau predarea acestei limbi la niveluri de invatamant corespunzatoare.

ARTICOLUL 9

Justitia

1. Partile se angajeaza, in ceea ce priveste circumscriptiile autoritatilor judiciare in care numarul persoanelor folosind limbile regionale sau minoritare justifica masurile specificate mai jos, in functie de situatia fiecareia din aceste limbi, si cu conditia ca utilizarea posibilitatilor oferite de prezentul paragraf sa nu fie considerata de catre judecator ca impiedicand buna administrare a justitiei:

a. in cadrul procedurilor penale:

i. sa prevada ca, la cererea uneia din parti, tribunalele sa isi desfasoare procedurile in limbile regionale sau minoritare; si/sau

ii. sa garanteze acuzatului dreptul de a se exprima in limba sa regionala sau minoritara; si/sau

iii. sa prevada ca cererile si probele, scrise sau orale, sa nu fie considerate ca inadmisibile numai pe motivul ca sunt formulate intr-o limba regionala sau minoritara; si/sau

iv. sa administreze in aceste limbi regionale sau minoritare, la cerere, actele in legatura cu procedurile judiciare, daca este necesar prin recurgerea la interpreti si traduceri care sa nu implice cheltuieli suplimentare pentru cei interesati;

b. in cadrul procedurilor civile:

i. sa prevada ca, la cererea unei parti, tribunalele sa isi desfasoare procedurile in limbile regionale sau minoritare; si/sau

ii. sa permita, ca atunci cand o parte la un litigiu trebuie sa compare personal in fata unui tribunal, aceasta sa se exprime in limba sa regionala sau minoritara, fara ca prin aceasta sa se expuna la cheltuieli suplimentare; si/sau

iii. sa permita administrarea de documente si probe in limbile regionale sau minoritare, daca este necesar prin recurgerea la interpreti si traduceri;

c. in procedurile in fata jurisdicțiilor competente in materie administrativa:

i. sa prevada ca jurisdicțiile la cererea uneia din parti, sa conduca procedura intr-una din limbile regionale sau minoritare;

ii. sa permita, in cazul in care o parte aflata in litigiu trebuie sa compare in persoana in fata unui tribunal, sa se exprime in limba sa regionala sau minoritara fara ca pentru aceasta sa se expuna la cheltuieli suplimentare;

iii. sa permita producerea de documente si de probe in limbile regionale sau minoritare; daca este necesar se va recurge la interpreti si la traduceri.

d. sa ia masuri pentru a asigura aplicarea alineatelor i-iii ale paragrafelor b si c de mai sus si utilizarea eventuala de interpreti si traduceri, fara ca aceasta sa atraga cheltuieli suplimentare pentru cei interesati.

2. Partile se angajeaza:

a. sa nu conteste validitatea actelor juridice intocmite in tara numai pe motivul ca acestea sunt redactate intr-o limba regionala sau minoritara; sau

b. sa nu conteste validitatea, intre parti, a actelor juridice intocmite in tara numai pe motivul ca acestea sunt redactate intr-o limba regionala sau minoritara, si sa prevada ca acestea pot fi invocate impotriva unor parti terte interesate care nu folosesc respectivele limbi, cu conditia **ca continutul** actului (-elor) sa fie adus la cunostinta acestora de catre persoanele care il (le) invoca; sau

c. sa nu conteste validitatea, intre parti, a actelor juridice intocmite in tara numai pe motivul ca sunt redactate intr-o limba regionala sau minoritara.

3. Partile se angajeaza sa faca accesibile, in limbile regionale sau minoritare, textele legislative nationale cele mai importante si pe acelea care intereseaza in mod special pe cei ce utilizeaza aceste limbi, daca aceste texte nu sunt deja disponibile in alt fel.

ARTICOLUL 10

Autoritatile administrative si serviciile publice

In circumscriptiile administrative ale statului locuite de un numar de vorbitori de limbi regionale sau minoritare, care justifica masurile specificate mai jos, si in functie de situatia fiecarei limbi, Partile se angajeaza, in masura in care este posibil:

a. i. sa vegheze ca autoritatile administrative sa utilizeze limbile regionale sau minoritare ; sau

ii. sa vegheze ca functionarii autoritatilor administrative care asigura relatia cu publicul sa foloseasca limbile regionale sau minoritare in raporturile lor cu persoanele care li se adreseaza in aceste limbi; sau

iii. sa vegheze ca vorbitorii de limbi regionale sau minoritare sa poata prezenta cereri orale sau scrise si sa primeasca raspunsuri in aceste limbi; sau

iv. sa vegheze ca vorbitorii de limbi regionale sau minoritare sa poata prezenta cereri orale sau scrise in aceste limbi;

v. sa vegheze ca vorbitorii de limbi regionale sau minoritare sa poata prezenta ca valabil un document intocmit in aceste limbi;

b. sa puna la dispozitie formulare si texte administrative de uz curent pentru populatie in limbile regionale sau minoritare, sau in versiuni bilingve;

c. sa permita autoritatilor administrative sa intocmeasca documente intr-o limba regionala sau minoritara.

2. In ceea ce priveste autoritatile locale si regionale din zonele locuite de un numar de vorbitori de limbi regionale sau minoritare in care se justifica masurile specificate mai jos,

Partile se angajeaza sa permita si/sau sa incurajeze:

- a. folosirea limbilor regionale sau minoritare in cadrul administratiei regionale sau locale;
- b. posibilitatea pentru vorbitorii de limbi regionale sau minoritare de a prezenta cereri orale sau scrise in aceste limbi;
- c. publicarea de catre autoritatile regionale a textelor oficiale si in limbile regionale sau minoritare;
- d. publicarea de catre autoritatile locale a textelor oficiale si in limbile regionale sau minoritare;
- e. folosirea de catre autoritatile regionale a limbilor regionale sau minoritare in dezbaterile din Consiliile lor, fara a exclude, totusi, folosirea limbii (-lor) oficiale a (ale) statului;
- f. folosirea de catre autoritatile locale a limbilor regionale sau minoritare in dezbaterile din Consiliile lor, fara a exclude, totusi, folosirea limbii (-ilor) oficiale a (ale) statului;
- g. folosirea sau adoptarea, daca este cazul alaturi de denumirea in limba (-ile) oficiala (-ale), a formelor traditionale si corecte ale toponimiei in limbile regionale sau minoritare.

3. In ceea ce priveste serviciile publice asigurate de catre autoritatile administrative sau de catre alte persoane care actioneaza in cadrul competentei acestora Partile contractante se angajeaza, in zonele in care limbile regionale sau minoritare sunt folosite, in functie de situatia fiecarei limbi si in masura in care acest lucru este posibil:

- a. sa vegheze ca limbile regionale sau minoritare sa fie folosite in cadrul serviciilor publice; sau
- b. sa permita vorbitorilor de limbi regionale sau minoritare sa formuleze cereri si sa primeasca raspunsul in aceste limbi; sau
- c. sa permita vorbitorilor de limbi regionale sau minoritare sa formuleze cereri in aceste limbi.

4. In vederea aplicarii dispozitiilor paragrafelor 1, 2 si 3 pe care le-au acceptat, Partile se angajeaza sa ia una sau mai multe dintre masurile ce urmeaza:

- a. traducerea sau interpretarea eventual solicitate;
- b. alegerea si, daca este cazul, formarea unui numar suficient de functionari si alti agenti publici;
- c. satisfacerea, in masura in care este posibil, a cererilor agentilor publici care cunosc o limba regionala sau minoritara de a fi repartizati in zona in care aceasta limba este folosita.

5. Partile se angajeaza sa permita, la cererea celor interesati, folosirea sau adoptarea de patronime in limbile regionale sau minoritare.

ARTICOLUL 11

Mijloace de comunicare

1. Partile se angajeaza, pentru vorbitorii limbilor regionale sau minoritare, in zonele in care aceste limbi sunt folosite, in functie de situatia fiecarei limbi, in masura in care autoritatile publice au, in mod direct sau indirect, competente, atributii sau un rol in acest domeniu, cu respectarea principiilor de independenta si autonomie a mijloacelor de comunicare:

- a. in masura in care radioul si televiziunea au caracterul de servicii publice:

i. sa asigure crearea cel putin a unei statii de radio si a unui canal de televiziune in limbile regionale sau minoritare; sau

ii. sa incurajeze si/sau sa faciliteze crearea cel putin a unei statii de radio si a unui canal de televiziune in limbile regionale sau minoritare; sau

iii. sa ia masuri corespunzatoare pentru ca difuzorii sa programeze emisiuni in limbile regionale sau minoritare;

b. i. sa incurajeze si/sau sa faciliteze crearea cel putin a unei statii de radio in limbile regionale sau minoritare; sau

ii. sa incurajeze si/sau sa faciliteze emiterea de programe de radio in limbile regionale sau minoritare, in mod periodic;

c. i. sa incurajeze si/sau sa faciliteze crearea cel putin a unui canal de televiziune in limbile regionale sau minoritare; sau

ii. sa incurajeze si/sau sa faciliteze difuzarea de programe de televiziune in limbile regionale sau minoritare, in mod periodic;

d. sa incurajeze si/sau sa faciliteze realizarea si difuzarea de productii audio si audiovizuale in limbile regionale sau minoritare;

e. i. sa incurajeze si/sau sa faciliteze crearea si/sau mentinerea cel putin a unui organ de presa in limbile regionale sau minoritare; sau

ii. sa incurajeze si/sau sa faciliteze publicarea de articole de presa in limbile regionale sau minoritare, in mod periodic;

f. i. sa acopere costurile suplimentare ale mijloacelor de comunicare ce utilizeaza limbile regionale sau minoritare, atunci cand legea prevede o asistenta financiara, in general, pentru mijloacele de comunicare; sau

ii. sa extinda masurile existente de asistenta financiara la productiile audiovizuale in limbile regionale sau minoritare;

g. sa sprijine formarea jurnalistilor si a personalului pentru mijloacele de comunicare ce utilizeaza limbile regionale sau minoritare.

2. Partile se angajeaza sa garanteze libertatea de receptie directa a emisiunilor de radio si de televiziune ale tarilor vecine realizate intr-o limba folosita intr-o forma identica sau apropiata de o limba regionala sau minoritara sii sa nu se opuna retransmiterii de emisiuni de radio si televiziune din tarile vecine, realizate intr-o astfel de limba. Ele se angajeaza in plus sa vegheze ca nici o restrictie a libertatii de expresie si a liberei circulatii a informatiei intr-o limba folosita intr-o forma identica sau apropiata de o limba regionala sau minoritara, sa nu fie impusa presei scrise. Exercitarea libertatilor mentionate mai sus, atragand cu sine obligatii si responsabilitati, poate fi supusa anumitor formalitati, conditii, restrictii sau sanctiuni prevazute de lege, care constituie masuri necesare, intr-o societate democratica, in interesul securitatii nationale, al integritatii teritoriale sau a sigurantei publice, al apararii ordinii si al prevenirii crimei, al protectiei sanatatii sau a moralei, al protectiei reputatiei sau a drepturilor altora, pentru impiedicarea divulgarii informatiilor confidentiale, sau pentru garantarea autoritatii si a imparzialitatii puterii judecatoresti.

3. Partile se angajeaza sa vegheze ca interesele vorbitorilor limbilor regionale sau minoritare sa fie reprezentate sau luate in considerare in cazul structurilor eventual create, in conformitate cu legea, avand ca sarcina garantarea libertatii si a pluralitatii mijloacelor de comunicare.

ARTICOLUL 12

Activitati si facilitati culturale

1. In ceea ce priveste activitatile si facilitatile culturale – in special biblioteci, videoteci, centre culturale, muzee, arhive, academii, teatre si cinematografe, precum si operele literare si productia cinematografica, folclorul, festivalurile, industria culturala, incluzand in special utilizarea de noi tehnologii – partile se angajeaza, in zonele in care aceste limbi sunt folosite si in masura in care autoritatile publice au competente, puteri sau un rol in acest domeniu:

a. sa incurajeze formele de exprimare si initiativele specifice limbilor regionale sau minoritare si sa favorizeze diferite mijloace de acces la operele produse in aceste limbi;

b. sa favorizeze diferitele modalitati de acces in alte limbi la operele produse in limbile regionale sau minoritare, sprijinind si dezvoltand activitatile de traducere, dublare, post-sincronizare si subtitrare;

c. sa favorizeze accesul in limbile regionale sau minoritare la operele produse in alte limbi, sprijinind si dezvoltand activitatile de traducere, dublare, post-sincronizare si subtitrare;

d. sa vegheze ca organismele insarcinate sa intreprinda si sa sustina diferite forme de activitati culturale, sa integreze intr-o masura adecvata, cunoasterea si folosirea limbilor si culturilor regionale sau minoritare in actiunile a caror initiativa o au, sau pe care le sprijina;

e. sa favorizeze punerea la dispozitia organismelor insarcinate sa intreprinda sau sa sustina activitati culturale, a unui personal cunoscator al limbii regionale sau minoritare ca si al limbii (-lor) restului populatiei;

f. sa incurajeze participarea directa a reprezentantilor limbilor regionale sau minoritare la demersurile de organizare a facilitatilor si de planificare a activitatilor culturale;

g. sa incurajeze si/sau sa faciliteze crearea unuia sau mai multor organisme insarcinate sa colecteze, depoziteze si sa prezinte sau sa publice operele realizate in limbile regionale sau minoritare;

h. daca este necesar, sa creeze si/sau sa promoveze si sa finanteze servicii de traducere si de cercetare terminologica, in vederea, in special, a mentinerii si dezvoltarii in fiecare limba regionala sau minoritara a unei terminologii administrative, comerciale, economice, sociale, tehnologice sau juridice adecvate.

2. In ceea ce priveste alte zone decat cele in care limbile regionale sau minoritare sunt, in mod traditional, folosite, partile se angajeaza sa autorizeze, sa incurajeze si/sau sa prevada, daca numarul vorbitorilor unei limbi regionale sau minoritare justifica aceasta, activitati sau facilitati culturale adecvate, in conformitate cu paragraful precedent.

3. Partile se angajeaza ca in politica lor culturala pe plan extern sa acorde un loc corespunzator limbilor regionale sau minoritare si culturii pe care ele o exprima.

ARTICOLUL 13

Viata economica si sociala

1. In ceea ce priveste activitatile economice si sociale, Partile se angajeaza, pentru ansamblul tarii:

a. sa excluda din propria legislatie, orice dispozitie care interzice sau limiteaza in mod nejustificat, folosirea limbilor regionale sau minoritare in documentele referitoare la viata economica sau sociala, si, mai ales, in contractele de munca si in documentele tehnice, cum ar fi instructiunile de utilizare a produselor sau a echipamentelor tehnice;

b. sa interzica introducerea in regulamentele interne ale intreprinderilor si in actele private a oricaror clauze ce exclud sau limiteaza folosirea limbilor regionale sau minoritare, cel putin intre vorbitorii aceleiasi limbi;

c. sa se opuna practicilor ce tind sa descurajeze folosirea limbilor regionale sau minoritare in cadrul activitatilor economice si sociale;

d. sa faciliteze si/sau sa incurajeze prin alte mijloace decat cele vizate in alineatul precedent, folosirea limbilor regionale sau minoritare.

2. In domeniul activitatilor economice si sociale, Partile se angajeaza, in masura in care autoritatile publice sunt competente in zona in care limbile regionale sau minoritare sunt folosite, si daca acest lucru este posibil:

a. sa defineasca, prin reglementarile financiare si bancare, modalitatile ce permit, in conditii compatibile cu uzantele comerciale, folosirea limbilor regionale sau minoritare la redactarea ordinelor de plata (CEC, cambie, etc.) sau a altor documente financiare sau, daca este cazul, sa vegheze la initierea unui astfel de proces;

b. in sectoarele economice si sociale aflate direct sub controlul lor (sectorul public) sa realizeze actiuni destinate sa incurajeze folosirea limbilor regionale sau minoritare;

c. sa vegheze ca institutiile sociale cum ar fi spitalele, caminele de batrani, azilurile sa ofere posibilitatea de a primi si de a ingriji, in propria lor limba, pe vorbitorii unei limbi regionale sau minoritare, care necesita ingrijiri din motive de sanatate, varsta sau altele;

d. sa supravegheze, prin mijloace corespunzatoare, ca instructiunile de siguranta sa fie inscise si in limbile regionale sau minoritare;

e. sa faca accesibile in limbile regionale sau minoritare informatiile furnizate de autoritatile competente, in ceea ce priveste drepturile consumatorilor.

ARTICOLUL 14

Schimburi transfrontaliere

Partile se angajeaza:

a. sa aplice acordurile bilaterale si multilaterale existente care le angajeaza fata de statele in care aceeaasi limba este folosita intr-o forma identica sau apropiata sau, daca este necesar, sa depuna toate eforturile pentru a incheia astfel de acorduri, de natura sa favorizeze contactele intre vorbitorii aceleiasi limbi din statele respective, in domeniile culturii, invatamantului, informatiei, formarii profesionale si educatiei permanente;

b. in interesul limbilor regionale sau minoritare, sa faciliteze si/sau sa promoveze cooperarea transfrontaliera, mai ales intre autoritatile regionale sau locale din zonele in care aceasi limba este folosita intr-o forma identica sau apropiata.

PARTEA IV

Aplicarea Cartei

ARTICOLUL 15

Rapoarte periodice

1. Partile vor prezenta periodic Secretarului general al Consiliului Europei, intr-o forma ce urmeaza a fi stabilita de Comitetul Ministrilor, un raport asupra politicii urmarite, in conformitate cu Partea a II-a prezentei Carti si asupra masurilor luate pentru aplicarea dispozitiilor Partii a III-a pe care le-au acceptat. Primul raport trebuie sa fie prezentat in anul imediat urmator intrarii in vigoare a Cartei pentru Partea respectiva, iar celelalte rapoarte la intervale de trei ani dupa primul raport.

2. Partile vor face publice rapoartele.

ARTICOLUL 16

Examinarea rapoartelor

1. Rapoartele prezentate Secretarului general al Consiliului Europei, in aplicarea articolului 15, vor fi examinate de un Comitet de experti constituit in conformitate cu articolul 17.

2. Organismele sau asociatiile legal constituite intr-una din Parti vor putea sa atraga atentia Comitetului de experti asupra problemelor referitoare la angajamentele asumate de aceasta parte in conformitate cu Partea a III-a din prezenta Carta. Dupa consultarea Partii interesate, Comitetul de experti va putea sa tina seama de aceste informatii in pregatirea raportului mentionat in paragraful 3 al prezentului articol. In plus, aceste organisme sau asociatii vor putea sa prezinte declaratii privind politica urmarita de catre o Parte, in conformitate cu Partea a II-a.

3. Pe baza rapoartelor mentionate in paragraful 1 si a informatiilor mentionate in paragraful 2, Comitetul de experti va pregati un raport care va fi supus atentiei Comitetului Ministrilor. Acest raport va fi insotit de observatiile pe care Partile au fost invitate sa le formuleze si poate fi facut public de catre Comitetul Ministrilor.

4. Raportul mentionat in paragraful 3 va contine, in special, propunerile Comitetului de experti al Comitetului Ministrilor in vederea pregatirii, daca este cazul, a oricarei recomandari a acestuia catre una sau mai multe Parti.

5. Secretarul general al Consiliului Europei va face un raport bianual detaliat asupra aplicarii Cartei, catre Adunarea Parlamentara.

ARTICOLUL 17

Comitetul de experti

1. Comitetul de experti va fi compus dintr-un membru pentru fiecare Parte, desemnat de catre Comitetul Ministrilor de pe o lista de persoane de cea mai inalta integritate, recunoscute pentru competenta lor in domeniul tratat de Carta, care vor fi propuse de catre Partea respectiva.

2. Membrii Comitetului vor fi numiti pentru o perioada de 6 ani si mandatul lor va putea fi reinnoit. Daca un membru nu-si poate indeplini mandatul, el va fi inlocuit, in conformitate cu procedura

prevazuta in paragraful 1, iar membrul numit in locul lui va duce la bun sfarsit mandatul predecesorului sau.

3. Comitetul de experti va adopta regulamentul sau interior. Secretariatul sau va fi asigurat de catre Secretarul general al Consiliului Europei.

PARTEA V **Dispozitii finale**

ARTICOLUL 18

Prezenta Carta este deschisa spre semnare statelor membre ale Consiliului Europei. Ea va fi supusa ratificarii, acceptarii sau aprobarii. Instrumentele de ratificare, de acceptare sau de aprobare vor fi depuse la Secretarul General al Consiliului Europei.

ARTICOLUL 19

1. Prezenta Carta va intra in vigoare in prima zi a lunii care urmeaza expirarii unei perioade de trei luni de la data la care 5 state membre ale Consiliului Europei isi vor fi exprimat consimtamentul de a fi legate prin Carta, in conformitate cu dispozitiile articolului 18.

2. Pentru orice stat membru care isi va exprima ulterior consimtamentul de a fi legat prin Carta, aceasta va intra in vigoare in prima zi a lunii care urmeaza expirarii unei perioade de trei luni de la data depunerii instrumentului de ratificare, de acceptare, sau de aprobare.

ARTICOLUL 20

1. Dupa intrarea in vigoare a prezentei Carte, Comitetul Ministrilor al Consiliului Europei va putea invita orice stat membru al Consiliului Europei sa adere la Carta.

2. Pentru orice stat care adera, Carta va intra in vigoare in prima zi a lunii care urmeaza unei perioade de trei luni de la data depunerii instrumentului de aderare la Secretarul general al Consiliului Europei.

ARTICOLUL 21

1. Orice stat poate, in momentul semnarii sau al depunerii instrumentului sau de ratificare, de acceptare, de aprobare sau de aderare sa formuleze una sau mai multe rezerve la paragrafele 2-5 ale articolului 7 din prezenta Carta. Nici o alta rezerva nu este admisa.

2. Orice stat contractant care a formulat o rezerva in temeiul paragrafului precedent poate sa o retraga in totalitate sau in parte, adresand o notificare Secretarului general al Consiliului Europei. Retragerea va produce efect la data primirii notificarii de catre Secretarul general.

ARTICOLUL 22

1. Orice Parte poate, in orice moment, sa denunte prezenta Carta, adresand o notificare Secretarului general al Consiliului Europei.

2. Denuntarea va produce efect in prima zi a lunii care urmeaza expirarii unei perioade de sase luni de la data primirii notificarii de catre Secretarul general.

ARTICOLUL 23

Secretarul general al Consiliului Europei va notifica statelor membre ale Consiliului si oricarui stat care va adera la prezenta Carta:

- a. orice semnare;
- b. depunerea oricarui instrument de ratificare, de acceptare, de aprobare sau de aderare;
- c. orice intrare in vigoare a prezentei Carte, in conformitate cu articolele 19 si 20;
- d. orice notificare primita, in conformitate cu articolul 3, paragraful 2;
- d. orice alt act, notificare sau comunicare avand legatura cu prezenta Carta.

In considerarea celor de mai sus, subsemnatii, avand depline puteri in acest scop, au semnat prezenta Carta.

Incheiata la Strasbourg, la 5 noiembrie 1992, in franceza si in engleza, ambele texte fiind egal autentice, intr-un singur exemplar care va fi depus in arhivele Consiliului Europei. Secretarul general va trimite copie certificata fiecaruia dintre statele membre ale Consiliului Europei si oricarui stat invitat sa adere la prezenta Carta.